Hva slags president ville republikanerne ha?

Den andre siden

Jan Grue

TANKEN SOM TELLER

FAMILIEFAREN? Geogre W. bush. FOTO: REUTERS/SCANPIX

I Alameda County, der universitetet i Berkeley ligger, fikk Barack Obama oppunder 80 prosent av stemmene. Blant universitetsansatte lå støtten visstnok på rundt 90 prosent, og skal jeg dømme etter folkemengdene som strømmet ut i gatene like etter klokken åtte lokal tid, da samtlige av de store nyhetsmediene hadde bestemt seg for at det hele var avgjort, var det svært få republikanere å finne i byen.

Det vil si, det var minst én republikaner.

Jeg fulgte valgsendingene fra biblioteket på statsvitenskap, der det ble avholdt en paneldiskusjon,

«Professoren mente at Barack Obamas presidentskap i beste fall vil minne om Jimmy Carters»

nærmest pro forma, før CNN-hologrammene fylte storskjermen. (Notat: Det finnes veldig, veldig få fenomener som er a) mer glorete og b) mer masete enn en amerikansk valgsending.)

Tre av deltakerne var uforbeholdne demokrater, og satt nærmest opptil hverandre i stolene sine, den fjerde forsøkte å holde seg nøytral, mens den femte, en professor i statsvitenskap, terget på seg mesteparten av rommet ved å ikke bare støtte McCain, men erklære at George W. Bush i ettertid vil fremstå som en av USAs fremste presidenter.

Hovedargumentet hans var interessant fordi det antydet en politisk-ideologisk grunnretning jeg har hørt lite til i løpet av valgkampen.

Han understreket betydningen av at den amerikanske presidenten var bestemt, holdt stø kurs og (her parafraserer jeg etter hukommelsen – tirsdag var en travel dag) snakket med en tydelig stemme i kakofonien av holdninger, meninger og innspill i den amerikanske offentligheten.

Professoren mente at Barack Obamas presidentskap i beste fall vil minne om Jimmy Carters, og i verste fall om Bill Clintons, og han begrunnet det først og fremst med moralske og karaktermessige argumenter. Hvordan kan man stole på en kandidat som er så veltalende som Obama? Hvordan kan man innsette et menneske uten et synlig moralsk kompass i Det hvite hus?

Jeg har skrevet om lingvisten George Lakoff i denne spalten tidligere, og om tesen hans som tilsier at mange republikanere ser statsmakten, og fremfor alt presidenten, som inkarnasjonen av en sterk og besluttsom familiefar. For dem var Clinton-årene en ørkenvandring ikke først og fremst på grunn av demokratenes politikk – Clinton var aldri i nærheten av å være venstreradikal – men fordi de anså ham som moralsk uegnet til å fylle denne rollen. Dermed utspilte mange av de innenrikspolitiske konfliktene på 1990-tallet seg innenfor rammen av de såkalte Culture Wars. Det handlet om verdispørsmål.

Allerede dagen etter valget begynte enkelte konservative kommentatorer å hevde at Obama, trass i det overveldende stemmeflertallet, ikke har mandatet han trenger for å lede nasjonen. Slike argumenter vil vi ganske sikkert få høre mer av, og det vil være vanskelig å forstå dem uten å skjønne tankegangen som ligger bak.

På den annen side: Clinton hadde (i hvert fall etter 1994) Kongressen mot seg. Denne gangen står republikanerne foreløpig uten politisk base for den moralske indignasjonen sin. Vi får se hva de tar seg til ute på sidelinjen – i Alaska, for eksempel.

Jan Grue,
stipendiat i språkvitenskap

Kritiserer israelske bosetninger

Condoleezza Rice

USAs utenriksminister Condoleezza Rice sier det er til skade for fredsprosessen at Israel fortsetter å bygge ut bosetninger på Vestbredden. Rice, som er på et firedagers besøk i Midtøsten, møtte fredag både israelske og palestinske ledere. På en pressekonferanse sa hun at Israel skader fredsforhandlingene med sin bosetningspolitikk.

– Bosetningsaktivitet, både handlinger og kunngjøringer, er ødeleggende, sa Rice på en pressekonferanse med Abbas. ©NTB

Det er skrive mykje om dei nyrike akrobatar

Presiden

BAKGRUNN

Av Knut Ødegård

I desse krisetider for det islandske folket, er det skrive mykje om bankane som fell, om den statlege administreringa av bank- og finansinstitusjonar, om kronekurs og inflasjon og no ein ny renteauke til 18%.

Men i analysane av årsakene til dette stupet ned i gjeldsfella med øydelagde arbeidsplassar, tapte sparepengar og stigande prisar på forbruksvarer, manglar det hos utanlandske kommentatorar ei undersøking av spelet mellom president, regjering og opposisjon.

Ein gløymer òg lett at Island er ein ung republikk, grunnlagd under 2. verdskrigen i 1944, og at denne republikken ikkje har hatt fleire enn fire presidentar før noverande Ólafur Ragnar Grímsson. Det er således ikkje rett å samanlikna dei meir rotfeste demokratiske institusjonane i Skandinavia med det islandske, for Island manglar fast tradisjon på samspelet i demokratiet.

Samlande presidentar

Dei to første presidentane, diplomaten Sveinn Björnsson og teologen Ásgeir Ásgeirsson, kom frå politikken. Deira oppgåve var stort sett representativ, med mønster frå kongefunksjonane i Skandinavia. Dei to presidentane som følgde, Kristján Eldjárn og Vigdís Finnbogadóttir, kom begge frå kulturlivet: Kristján var landets førande arkeolog, riksantikvar og sjef for Nasjonalmuseet, Vigdís kom frå stillinga som teatersjef og hadde tidlegare m.a. vore lektor i fransk språk og litteratur.

Særleg Kristján og Vigdís la stor vekt på å definera presidentfunksjonen som eit samlande uttrykk for landets nedervde verdiar i språk, soge, litteratur, kunst og med røter i det islendingane gjerne kallar verdas eldste parlament: Alltinget. Dei drog ei klår grense mellom presidentens og regjeringa/alltingets oppgåver og ansvarsområde. I sine no tolv år som president, har Ólafur Ragnar gradvis gjort presidentembetet meir og meir politisk. Kanskje ikkje så rart, seier mange, for han kom til presidentembetet frå posisjonen som kommunistanes (og no skriv vi ikkje om maoistar) fremste talsmann på Alltinget, der han opererte som dåverande Høgre-statsminister – og no sentralbanksjef – David Oddsons argaste motstandar.

Nekta å signera

Dette kom klårast til uttrykk då han nekta å underskriva ein lov som skulle hindra monopolisering av eigarskapet til dei private media i landet. Det var uhøyrt at ein president i denne typen «skandinavisk» demokrati skulle nekta å signera eit slikt demokratisk vedteke lovforslag.

Det mest oppsiktsvekkjande, var at her tydeleggjorde presidenten det han gjennom lang tid hadde vore klaga for av leiande rikspolitikarar: Å gå den politiske opposisjonens ærend.

Men det var ei grimmare gjerning enn som så: Medan den sosialdemokratiske opposisjonen argumenterte med ytringsfridomen mot lovutkastet, skjedde akkurat det motsette ved presidentens nekting av underskrift. Resultatet vart at nesten alle av dei private media i dag er kontrollert av eit fåtal nyrike, som er identiske med eigarane av dei store finansinstitusjonane og investeringsføretak som utløyste den djupe gjeldskrisa vanlege menneske på Island no opplever.

Islandsk politikk er på mange måtar ulik den vi kjenner frå Skandinavia. Det sosialdemokratiske partiet har aldri før akkurat no, i år, vore noko stort parti på nivå med dei skandinaviske søskenpartia. Det konservative partiet har site i regjering nesten heile tida sidan republikken vart proklamert. Men dette partiet, Sjølvstendepartiet, er eit sentrumsorientert høgreparti – til dømes var det stor forståing mellom Sjølvstendepartiet og KrF den tida David Oddsson og Kjell Magne Bondevik var statsministrar. Det venstresosialistiske partiet som noverande president kjem frå, har spela ei etter måten viktig rolle i heile denne perioden.

Det illustrerer vel noko om forskjellar mellom Noreg og Island når ein legg til at på Island er Høgre/Sjølvstendepartiet mot EU-medlemskap medan Senterpartiet/Framstegspartiet er for slik medlemskap. Sjølvstendepartiet legg stor vekt på tradisjon og verdiar, og har iallfall i lange periodar representert ei verdikonservativ rørsle.

FAKTA

Island:

- Statsoverhode på Island er presidenten, som sidan 1996 har vore Ólafur Ragnar Grímsson, men den utøvande makta ligg hos regjeringa, under leiing av statsministeren.
- Statsminister Geir Haarde (57) er leiar av det konservative Selvstendighetspartiet, som sidan valet i 2007 har regjert saman med det sosialdemokratiske partiet Samfylkingin. ©NTB

Eit stygt samspel

Men det stygge i spelet om makta, og med dei resultat vi ser i dag, var samspelet mellom landets president, dei nyrike akrobatane som skulle sigra verda med verdilause papir, og sosialdemokratane. Kritikken mot dei eventyrlege investorane kom ikkje frå sosialdemokratane, dei var tvert imot meir eller mindre allierte med desse, men frå sentrale Høgre-politikarar som Oddsson og noverande justisminister Björn Bjarnason.

Av dei få som verkeleg har stått fram og minna om andre verdiar enn lett-tente pengar desse siste åra, er Vigdís Finnbogadóttir og songarinna Björk Guðmundsdóttir. Björk har gått til frontalåtak på næringsinteressenes freistnader på å øydeleggja islandske naturressursar. Desse to mest kjende personane i moderne islandsk historie, har gong på gong minna om at ein har eit ansvar for å ta vare på den unike islandske naturen, språket, historia, litteraturen, alt som er den islandske identiteten.

Med kontroll over det som skulle ha vore kritiske media (med unntak av den statseigde rikskringkastinga), med den før så revolusjonære men no kongelege presidenten i lomma, og med leiande sosialdemokratar som applauderte det heile – og som undergrava trua på den islandske krona ved stadig å masa om at landet måtte gå over til euro – vart denne «vikingfer-